

Hans Peter Roel

Op zoek naar de hemel

Een spirituele reis door drie landen

*"Niemand is zo intelligent,
dat hij het leven kan begrijpen."*

1

Hoop

Amsterdam, Holland
januari 1962

*"Op ons levenspad ligt het begin- en eindpunt vast,
maar de route bepalen we zelf."*

Boven de Noordzee ligt een sterk lagedrukgebied, dat het weer in Amsterdam bepaalt met storm en regen. Daarnaast is het ijsig koud op deze meest depressieve dag van het jaar, in de derde week van januari 1962. Ook in astrologisch opzicht is het vandaag een bijzondere dag; de sterren staan in het teken waterman, met als heerser de planeet Uranus. In de astrologische leer betekent een dominante positie van de planeet Uranus onheil en ellende. Uranus is namelijk de planeet die voor verrassingen en catastrofes zorgt en zich richt tegen de gevestigde orde. Natuurlijk weet ik als zevenjarig meisje niets van astrologie, laat staan dat ik snap hoe de wereld zich volgens een vaststaand patroon ontwikkelt. Het is kennis, waar zelfs de meeste volwassenen nooit aan toekomen.

Ook het volgen van het dagelijkse nieuws is niet aan mij besteed. Waarom moet een jong meisje iets weten van alle ellende, die mensen elkaar aandoen? Het nieuws op deze stormachtige dag wordt bepaald door het geheime beraad tussen de PvdA en de KVP over het brandende onderwerp Nieuw Guinea en door Ajax, dat met 2-0 kloppend heeft gekregen van SC Enschede. Met deze informatie kun je als kind niets. Laat ik het anders zeggen: ik ben nog te jong om de harde werkelijkheid van onze maatschappij te begrijpen. In plaats van de krantenkoppen te lezen, trek ik me op mijn slaapkamer terug om helemaal op te gaan in mijn favoriete boeken

met titels als: *Jip en Janneke, Op visite bij de reus* en *Het Ijskoninginnetje*. Deze boeken zijn door Annie M.G. Schmidt geschreven. Zij is mijn favoriete schrijfster en tevens mijn grote heldin.

Ik hoor de regen tegen het zolderraam slaan, als ik op deze memorabele ochtend van 20 januari om vijf uur wakker schrik. Het is alsof ik voorvoel dat het vandaag een belangrijke dag in mijn leven gaat worden. Ik begrijp het nog niet, maar mijn eerste harde levensles is aanstaande, zonder dat ik me ertegen kan verzetten of er ook iets aan kan veranderen. Dat mijn vader Karel ziek is, weet ik natuurlijk. Hij is meer dan een jaar thuis en komt de laatste paar weken zijn bed niet meer uit. Toch heb ik de rotsvaste overtuiging dat hij weer gezond wordt. In het dagelijks opdreunen van mijn avondgebedje vraag ik in de laatste zin altijd of mijn vader weer snel beter mag worden. Bidden doen we in onze familie elke dag voor het eten en voor het slapen gaan. Daar is mijn moeder stipt in. Als ik bid, dan komen mijn wensen uit, heeft ze mij geleerd. En dus vraag ik elke dag minstens vier keer aan God of mijn vader beter mag worden. Het lijkt me fijn om weer eens samen met de auto naar de grote speeltuin te gaan, die aan de andere kant van Amsterdam ligt.

Zover komt het niet meer. Juist op deze zaterdagmorgen word ik door mijn moeder naar de slaapkamer geroepen. Het is de kamer waar mijn vader al weken lang op bed ligt en waar ik dikwijls urenlang onder zijn toeziende, verdrietige en vertederende blikken met het poppenhuis speel, dat hij voor mij heeft getimmerd. Maar mijn moeder heeft me niet geroepen om met de poppen te spelen. Met betraande ogen zit ze naast mijn vader op bed, nadat zojuist de arts met een ernstig gezicht het huis heeft verlaten. Dit is de eerste keer dat ik haar zie huilen. Ik heb geen idee waarom ik juist nu moet komen, maar ik voel dat het niet goed is, zonder dat ik het kan uitleg-

gen. Wat weet een kind van zeven jaar nu van tumoren, uitzaaiingen, een verkankerd lichaam en de dood? Zo begint de meest gedenkwaardige dag in mijn leven. Ik word door mijn moeder op het grote tweepersoonsbed gehesen, waar mijn vader op sterven ligt. Zijn gezicht is lijkkbleek en broodmager, zodat zijn jukbeenderen uitsteken. Mijn geliefde poppen en het poppenhuis in de hoek van de slaapkamer vermengen zich grimmig met mijn stervende vader als een niet-passend plaatje, waarvan ik het liefst wil wegrennen. Maar vluchten kan niet meer! Mijn vader grijpt zachtjes mijn handje vast en ik zie ondertussen dat mijn moeder opnieuw begint te huilen.

'Eva, kleine, lieve meid van me,' zegt vader met een zachte stem, waar liefde uit spreekt. 'Het duurt niet lang meer dat ik deze wereld ga verlaten. Weet dat ik in de hemel op je wacht. We zien elkaar dáár terug. Je bent mijn liefste bezit hier op aarde en het spijt me dat ik je moet achterlaten. Ik hou van je met heel mijn hart, kleine meid.'

De tranen biggelen over zijn wangen, terwijl ik hem nog nooit heb zien huilen. Ook ik begin nu van de weeromstuit te huilen. Waarom gaat mijn vader dood? Dat wil ik helemaal niet!

'Eva, geef me nog een lieve kus en weet dat je voor altijd mijn grote meid blijft. Maak iets moois van je leven en vergeet nooit dat ik in de hemel op je wacht.'

'Ik wil niet dat je doodgaat,' zeg ik snikkend. 'Je bent toch groot en sterk?'

Ik geef vader een dikke knuffel en een lange kus op zijn bleke, ingevallen gezicht. Nog even pakt hij mij met alle macht vast, alsof hij me wil meenemen en nooit meer wil loslaten. Dit moment van geluk duurt totdat mijn moeder mij van het bed tilt en tante Jannie de slaapkamer in komt lopen om mij mee te nemen naar beneden. Mijn twee jaar jongere zusje Paula komt ondertussen de slaapkamer bedeesd binnengelo-

pen en ik moet gaan. Ik huil en schreeuw om papa, terwijl tante Jannie me uit de slaapkamer meetrekt. Ik wil niet bij hem weg! Mijn grote, sterke vader mag me niet in de steek laten! Waarom moet dit gebeuren?

Die grote, sterke vader is niet krachtig genoeg geweest om de kleine kankercellen, die je alleen met een microscoop kunt zien, te verslaan. Langzaam hebben ze hem van binnenuit opgegeten en functioneren zijn organen steeds slechter. En nu is de dag gekomen dat de dokter aan het begin van de middag voor de tweede keer deze dag langskomt, maar nu om zijn overlijden vast te stellen. Ik mag hem van mijn moeder niet meer zien en ik houd me vast aan zijn laatste woorden: *ik wacht op je in de hemel.*

*"Doodgaan is wakker worden,
aan de andere kant van de spiegel."*

Natuurlijk geloof ik mijn vader. Waarom zou hij liegen tegen zijn dochters, zijn trots en oogappels. Zo wordt op deze droevige dag het zaadje geplant voor mijn latere fascinatie om de hemel te vinden, die ik de naam "Kong" heb gegeven. Wat Kong precies betekent, weet ik niet. Het is een zelfbedacht woord, dat me te binnen schoot, juist op het moment dat ik door tante Jannie uit de slaapkamer werd weggetrokken. Ik ben altijd al goed geweest in het verzinnen van de meest vreemde woorden voor alledaagse dingen. Zo heet mijn fiets een "wuggy", een stofzuiger noem ik een "huilbezem", het droogrek in de tuin heb ik de naam "droogzwierder" gegeven en de kippen en hanen in de achtertuin zijn voor mij de "knalkoenen". En zo bestaat sinds deze zaterdag het woord "Kong" dat een ander woord is voor de hemel en dat tevens de plaats is waar mijn grote, sterke vader op me wacht.

Het is deze zaterdag een komen en gaan van mensen. De hele middag en avond gaat de bel en staan er burens, vrienden en familie voor de deur, die steevast worden opgevangen door tante Jannie. Met het puntje van mijn tong uit mijn mond maak ik met mijn zusje mooie tekeningen voor mijn vader. Gelukkig komt oma Woefie tegen het einde van de middag. Zij heeft haar naam te danken aan het kleine kefferdje, dat haar trouwe huisgenoot is. Ze is mijn enige oma en daarmee ook direct mijn lievelingsoma. Mijn andere oma en

de twee opa's zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog omgekomen, maar daar weet ik het fijne niet van.

Alle mensen komen om ons te steunen en om afscheid van mijn vader te nemen. Ik krijg van de bezoekers een stevige knuffel, soms met een verbeterheid alsof ze mijn vader op deze wijze op aarde terug proberen te krijgen. De sfeer benauwt me en het is een afschuwelijke dag!

'Karel ligt er mooi bij,' zegt de bejaarde buurman mompelend als hij vanuit de slaapkamer de trap af komt lopen.

Ik begrijp er niets van. Hoezo ligt mijn vader er mooi bij? Morgen als we wakker worden, doet hij zijn ogen weer open en zegt hij lachend dat het een grap was. Mijn vader heeft altijd van grapjes gehouden.

Tante Jannie maakt zich verdienstelijk door de koffie te verzorgen. Ik neem de volgende knuffel in ontvangst en zie dat mijn moeder voor de zoveelste keer deze dag in tranen uitbarst. Er worden verhalen over mijn vader opgerakeld, waarvan ik het bestaan niet ken. Alles bij elkaar geeft het een rare, droevige sfeer in huis.

Om vier uur belt de begrafenisondernemer aan en gaat de man met mijn moeder en oom Bram aan de eettafel zitten. Mijn moeder zegt niet veel en huilt alleen maar, terwijl ik samen met Paula bij de poppen in de voorkamer zit. Ik zie hoe de kleurloze man van het uitvaartcentrum formulier na formulier invult met gegevens, die oom Bram oplepelt. Ik hoor de man praten over hoe en waar en hoe laat, wel of geen kerkdienst, koffie of thee vooraf, of soep met broodjes na. Ik begrijp niets van het gesprek. De man tovert een zwarte map uit zijn aktetas tevoorschijn en legt deze op tafel. Mijn moeder moet nog harder huilen als het een brochure blijkt te zijn, die verschillende kisten laat zien. Ze kiest door haar tranen heen een eikenhouten kist met een donkerblauwe fluwelen bekleding. Aan het begin van de avond wordt mijn vader uit de

slaapkamer weggehaald en leggen ze hem in de kist in de voorkamer achter de gesloten gordijnen. Naast de kist branden kaarsjes. Papa ziet eruit alsof hij slaapt en dat sterkt bij mij de gedachte dat hij morgen weer wakker wordt. Na een nachtkusje op zijn koude gezicht en het avondgebedje ga ik naar mijn bed en fantaseer hoe de Kong eruitziet. Het moet daar een feestje zijn met allemaal speelgoed en snoepgoed, zoveel je op kunt. In de Kong is iedereen lief voor elkaar, zodat je er alleen maar gelukkig en vrolijk kunt zijn.

Helaas wordt mijn vader de volgende dag niet wakker en ook de daarop volgende dagen niet. Langzaam dringt het besef tot me door dat mijn vader echt in de hemel is en het daar zo naar zijn zin heeft dat hij daar wil blijven. Een gevoel van teleurstelling overvalt me. Mist hij ons dan niet? Tante Jannie en oom Bram zijn dag en nacht in huis en helpen mijn moeder, die niet veel meer kan doen dan staren, huilen en bidden. De meeste tijd brengt ze met samengeknepen lippen en een droevige blik in haar ogen door in de voorkamer, bij de kist van mijn vader. Onderwijl mompelt ze woorden tegen hem die ik niet kan verstaan.

Dan wordt het woensdag en beleef ik de dag waar ik onbewust zo bang voor ben geweest. Zolang mijn vader nog in huis was, hoopte ik dat hij sliep en dat er altijd nog een kans was dat hij wakker werd. Maar op deze zonnige dag wordt vroeg in de ochtend de kist gesloten en brengen twee mannen met ernstige gezichten de kist naar de lange, zwarte auto, die voor de deur staat geparkeerd. Ik moet mijn donkerblauwe jurkje aantrekken en mijn moeder is in het zwart gekleed met een donkerblauwe sluier voor haar gezicht. Oom Bram en tante Jannie zijn op dat moment thuis aanwezig, evenals oma Woefie. Om tien uur worden we opgehaald door een zwarte auto, die ons naar het uitvaartcentrum brengt. Daar sluiten

bekende en minder bekende mensen aan en rijdt de stoet zwarte auto's door Amsterdam naar de Westerkerk in de Jordaan. Als we de kerk binnengaan, is deze afgeladen vol. Veel mensen ken ik niet en heb ik nog nooit gezien, het lijkt wel of er een stille oproep is geweest om mijn vader de laatste eer te bewijzen. Ik loop samen met Paula aan de hand van mijn moeder, die ik onder haar sluier hoor snikken. Het enige waar ik oog voor heb, is de eikenhouten kist voor het altaar met daarop de foto van mijn lachende, stoere vader, tussen de vele bloemstukken, onze tekeningen en de linten. Het voelt als een nachtmerrie! Waarom heeft mijn vader ons in de steek gelaten? Mama zit verslagen naast me en ik houd haar trillende hand vast. Haar magere lichaam schokt bij elke snik. Naast mijn moeder zitten oom Bram en tante Jannie, die sinds het overlijden van mijn vader niet uit beeld zijn geweest. Aan de andere kant naast me zit oma Woefie, met Paula op haar schoot. Ze strijkt me over mijn lange blonde haren. De dominee heet iedereen welkom en vertelt een verhaal uit de Bijbel dat ik niet begrijp. Als God bestaat, waarom moet mijn vader dan toch doodgaan? Het is een vraag die niet thuishoort bij een meisje van net zeven jaar oud.

Als de dominee gaat zitten, is dat een teken voor oom Bram om op te staan. Hij pakt een velletje papier uit de binnenzak van zijn donkere pak. Achter de kathedraal, in de muistille kerk, vouwt hij het papier open.

'Karel, dierbare vriend en zwager,' schalt zijn zware stem door de kerk. 'Na een lang ziekbed ben je veel te vroeg heengegaan. Je was als grote, sterke kerel niet bestand tegen die vreselijke ziekte in je lijf. Ik heb gezien hoe je hebt gevochten voor je vrouw Elizabeth en je dochters Eva en Paula. Het heeft helaas niet zo mogen zijn. Met jou verliezen we een prachtkerel. Een man, die altijd voor ons klaarstond. Er was nooit iets te veel gevraagd. Je was gewoon een mooi

mens. Waarom dit vreselijke lot juist jou heeft moeten treffen, zullen we nooit weten. Wat we wel weten, is dat we je gaan missen. Waar je nu ook bent, weet dat je nooit meer uit onze gedachten verdwijnt. We missen je, Karel. Rust zacht!

Overmand door verdriet en getroffen door de beklemmende sfeer loopt oom Bram met tranen in zijn ogen terug naar de kerkbank. Mijn moeder hoor ik naast me zachtjes huilen. Door de heersende droefheid in de kerk begin ook ik te huilen. Oma Woefie troost me. Waarom laat papa mij in de steek? Ik begrijp het gewoon niet!

Mijn moeder pakt met trillende handen haar zakdoek uit haar handtas om de overvloedige tranen weg te vegen. Daarna knijpt ze mijn hand haast fijn, alsof ze wil zeggen dat we het nu met z'n drieën moeten zien te redden. Zo ken ik haar helemaal niet! Ze geeft me zelden een knuffel en huilen doet ze al helemaal nooit. Ik kijk naar mijn oma, die ook huilt om haar zoon. Wat is dit voor een wereld? Ik ben op een plek waar ik het liefst wil wegrennen. Gewoon alles vergeten en leuk gaan spelen met mijn vriendinnetjes in het Vondelpark. Maar de Westerkerk met zoveel droefheid is geen park, waar de zon schijnt. Het lijkt wel of ik in een film speel, maar dan wel in een hele slechte versie, die niet geschikt is voor jonge kinderen. Het beeld van de speelfilm wordt steeds sterker, zonder dat ik nog echt aanwezig ben. Mijn droomwereld neemt de realiteit over en ik verzet me er niet tegen. Pas als ik een schep aarde op de kist gooi, word ik weer wakker. Door het overlijden van mijn vader is mijn leven op slag veranderd. Het enige waar ik nog op kan bouwen, is mijn vaste geloof dat mijn vader op me wacht in de hemel.

"

2

Liefde

Camino de Santiago, Spanje
7 oktober 1978

"Elke waterdruppel herbergt het universum in zich."

Een sprong in het diepe vraagt moed om het vertrouwde los te laten en het leven een kans te geven. Ik hoop dat de pelgrimstocht een leerschool voor me zal zijn, waarbij ik gretig de aangeboden lessen ga omarmen. Maar als ik nog zoveel te leren heb, waarom voelt de gewaagde sprong in het onbekende dan zo overweldigend? De tegenstrijdige gevoelens verwarren me. Saint-Jean-Pied-de-Port is het startpunt van een nieuw traject op mijn levensreis en eerlijk gezegd, zie ik er als een berg tegenop. Toch zet ik door en doe net alsof ik de pelgrimage leuk vind. Ik denk aan de volgende spreuk; *een vogel die niet durft los te laten, zal nooit weten of hij kan vliegen*. En vliegen ga ik!

Op zaterdag 7 oktober kom ik aan bij het Franse grensplaatsje Saint-Jean-Pied-de-Port, dat *de heilige Peter aan de voet van de pas* betekent. Als ik met mijn zware rugzak de trein uitstap, voelt het als de belofte van een nieuw begin. Ik adem diep in en laat de spanning van me afglijden. Hier zijn geen dragers die om het hardst aan mijn rugzak trekken om zo een paar stuivers te verdienen, dus zit er niets anders op dan met mijn rugzak op de schouders naar mijn slaapplek te lopen. In het dorpje wemelt het van de pelgrims die zich te voet of per fiets door het centrum verplaatsen. Overal om me heen zie ik wandelaars met speciale wandelbroeken, ingevette

bergschoenen en volle rugzakken. Op hun gezichten is de spanning voor de tocht af te lezen, zoals bij kinderen die op vijf december verwachtingsvol uitkijken naar de goedheiligman. Het bijzondere is dat alle pelgrims verbonden worden door hetzelfde doel; het verkrijgen van inzichten en antwoorden. In Nederland had ik gelukkig telefonisch al een slaappleats gereserveerd in een *gîte d'étape*, zodat ik niet naar onderdak hoeft te zoeken. Het eenvoudige onderkomen is gevestigd in een oud huis. In een slaapkamer staan twee stapelbedden, waarvan ik door de Frans sprekende *hospitalera* een van de bovenste bedden krijg toegewezen.

Nadat ik de rugzak op mijn bed heb achtergelaten, loop ik het prachtige dorpje aan de voet van de Pyreneeën in. Het dorpje doet met haar kasseien straten en rode zandstenen huizen middeleeuws aan. Op een terrasje met uitzicht op de Pyreneeën bestel ik een kop koffie en geniet intens. De bergen blijven me intrigeren. Hoog verheven boven het aards gepeupel lijken ze de geografische zegening te zijn om dicht bij God te komen. In de bergen voel ik mezelf verheven boven het aardse. Daar is de lucht ijl en is de scheiding tussen hemel en aarde dun. Genoeg gemijmerd!

Nadat ik heb afgerekend, meld ik me bij het *Acceuil Pèlerin*, waar ik een pelgrimspas krijg uitgereikt, tezamen met de nodige goedbedoelde adviezen voor het afleggen van de route, die de *Camino* wordt genoemd en door gele bordjes is gemarkeerd. De vriendelijke vrouw achter de balie raadt mij in gebroken Engels aan om te overnachten in de daarvoor bestemde *refugio's* en mij niet in het drukke nachtleven van steden als Pamplona en Leon te begeven. Als pelgrim dien je de verleidingen van het leven zoveel mogelijk te mijden. Glimlachend knik ik haar toe. Ik ben allesbehalve van plan om er een groot wandelfeest van te maken. In een boekhandel koop ik een donkerbruin dagboek en een ansichtkaart voor Rash-

dan in India, die ik later in de middag op de post doe. Dit kleine dagboek wordt mijn beste vriendin met wie ik mijn ervaringen tijdens de pelgrimage ga delen.

In een kapel bid ik voor een beschermde en heilzame tocht. Ik heb niet direct een christelijke inslag, maar in tijden van onzekerheid en tegenslag ben ik gewend om te bidden. Ik zie God niet als een heilige met een lange, grijze baard aan een lange tafel, maar meer als universele energie, die voor eenieder van ons heilzaam is. Na het kerkbezoek slenter ik wat verveeld door de stad en kom op een terrasje mijn eerste pelgrimsvriendin tegen. De vrouw van middelbare leeftijd heet Ada. Ze komt uit Dordrecht en is verpleegkundige. Ze is net gescheiden en op zoek naar zichzelf om haar leven weer op de rit te krijgen. We raken met elkaar in gesprek en besluiten die avond samen te eten. Ada is de eerste in de naar verwachting vele bijzondere ontmoetingen op deze reis. Om half negen ga ik naar mijn hotel, waar ik eerst een douche neem. Dan kruip ik in bed en staar naar het plafond boven me. Na een reis moet je rust nemen, heb ik ooit ergens gelezen. Dan krijgt je geest ook de tijd om op de nieuwe plaats aan te komen. Maar rust zit er de komende weken niet in. Zo schieten er tientallen gedachten door mijn hoofd, maar de hoofdgedachte is: wat bezielt mij om ruim 800 kilometer te gaan wandelen over een pad dat al meer dan duizend jaar door miljoenen pelgrims wordt betreden?

Zondag 8 oktober: van Saint-Jean-Pied-de-Port naar Roncesvalles (28 km)

De Camino is begonnen! Om twee uur vannacht schrok ik wakker. Daarna heb ik geen oog meer dichtgedaan en verschenen er spookbeelden in mijn hoofd. Is de tocht wel veilig en heb ik wel genoeg getraind? Zal mijn gestel een dergelijke

zware tocht aankunnen? De combinatie van mijn zwakke longen en de hoge ijle berglucht lijkt niet gelukkig gekozen te zijn. Deze vragen kwellen me in het holst van de nacht en laten me niet meer los. Zo lig ik te draaien totdat ik om zes uur opsta en voel dat de onrust op slag is verdwenen. Na een douche, koffie en het ontbijt ben ik er klaar voor en voel ik me rustig en sterk genoeg om te vertrekken. Terwijl de regen met bakken uit de lucht valt, begin ik in het schemerlicht aan mijn *Camino de Santiago*. Op mijn rug tors ik de rugzak van ruim elf kilo met mij mee. Ik loop in de richting van de restanten van de oude stadsmuur naar het officiële startpunt van de Camino. Het is nog vroeg op de dag en er zijn weinig mensen op straat. Vol goede moed loop ik de stadspoort uit. Na ongeveer vier kilometer kom ik tot de ontdekking dat er iets mis moet zijn. In de verste verte zijn er geen gele pijlen te ontdekken. Saint-Jean-Pied-de-Port ligt inmiddels achter mij en de weg die tot dusver steeg, is weer aan het dalen. Zo kom ik bij een dorp uit, dat niet op de Camino ligt. Mijn humeur is door de regen en valse start flink gekelderd. De afslag naar Untto, het eerste dorp op de Camino, heb ik blijkbaar gemist. Een vriendelijke boer wijst me een alternatieve weg naar Untto. Maar het aangegeven weggetje blijkt dood te lopen. Er zit niets anders op dan terug te lopen naar Saint-Jean-Pied-de-Port om opnieuw te beginnen. Mijn lust in de Camino is inmiddels tot het nulpunt gezakt. Waar ben ik in hemelsnaam aan begonnen in de stromende regen?

Zo ben ik dik twee uur later weer terug bij het startpunt met de eerste wijze les op zak; wees alert op de gele pijlen! Je leert alleen van tegenslag als je de onderliggende les snapt, is mij ooit verteld. De les die ik in de valse start van vandaag ervaar, is dat ik mezelf blijkbaar eerst moet verliezen om mezelf daarna weer te kunnen hervinden. Nu neem ik geen risico en ik loop met een oudere pelgrim mee en neem de juiste

afslag. Onze paden scheiden zich al snel weer, omdat ik ervoor kies om de meer dan tweehonderd jaar oude Napoleonroute bovenlangs te volgen. Wat is er mooier dan in de voetsporen van deze legendarische Franse keizer te lopen, ook al giet het pijpenstelen. Ik heb de gele poncho diep over mij heen getrokken, maar merk dat hij waterdoorlatend is. Zo is de start van de reis naar mezelf zeker niet zoals ik me deze had voorgesteld. Na het verdwalen, volgt meteen een urenlange, zware klim bergopwaarts, die me doet hijgen als een op hol geslagen paard. Mijn rugzak is veel te zwaar en mijn wandelkleding blijkt minder waterdicht dan de verkoper in de winkel had doen voorkomen.

In de stromende regen zit ik twee uur later, schuilend op een grote kei onder een druppelende boom, koud, drijfnat en moe een mueslireep op te peuzelen. Een ouder echtpaar in grote, lichtblauwe poncho's komt langs gelopen; ze steken hun wandelstokken bemoedigend omhoog. De verregende vrouw knikt even naar me en dan lopen ze zwijgzaam verder. Het huilen staat me nader dan het lachen. Dit is niet precies wat ik van deze glorieuze tocht had verwacht. In Spanje is het toch altijd zonnig en warm? Blijkbaar geldt dit niet voor de Pyreneeën in het vroege najaar. Met stramme bovenbenen sta ik zuchtend op en loop verder door het troosteloze landschap. De regen komt met bakken uit de hemel naar beneden vallen, alsof God wel eens wil zien hoe nat een mens kan worden. Ik ben zo doorweekt dat mijn tranen niet opvallen en na uren ploegen over de spekgladde paden vind ik mezelf het meest zielige mens op deze aardbol. Mijn tocht heeft tot nu toe meer weg van de ontdekking van de hel dan van de hemel. Ik kan niet wegrennen voor mezelf en loop van vermoeidheid nu zo langzaam dat ik door verscheidene pelgrims word ingehaald. Waar komen al die mensen in hemelsnaam vandaan? Een man vraagt vriendelijk of ik een stukje met hem

op wil lopen, maar ik wuif zijn aanbod weg, omdat ik hem mijn slechte humeur niet kan aandoen en ik bang ben dat mijn oogschaduw is uitgelopen. Bovendien wil ik de eerste dag van mijn Camino in eenzaamheid volbrengen: helemaal alleen met mijn sombere gedachten in deze drijfmatte en troosteloze wereld!

Ik passeer het dorp Arnéguy, dat ondanks het weer nog altijd vriendelijk oogt met haar witgepleisterde huizen en rood geschilderde luiken. Na het verlaten van het dorp merk ik dat de gifbeker nog niet helemaal is leeggedronken. Mijn rugzak trekt aan mijn schouders en voelt als lood. Mijn looptempo is tergend laag op het steile pad. Door de drijfmatte sokken heb ik op mijn rechterhiel een blaas opgelopen, die ik nu niet kan verzorgen. Elke stap doet pijn en de tocht vergt het uiterste van me. Hoe ga ik deze inspanning in hemelsnaam dertig dagen lang volhouden? In de Ardennen en op de Veluwe had ik geen enkele moeite om te wandelen met een rugzak, al was die niet half zo vol als nu. De kronkelige weg loopt door dichtbegroeide bossen, waarbij ik bang ben dat vanachter elke boom een overvaller of verkrachter tevoorschijn kan komen. Ik lever een gevecht met mezelf en na drie uur steil bergopwaarts door de mist en de regen te hebben geploeterd, bereik ik een kleine eetgelegenheid bij een levensgroot Mariabeeld op de top van de berg. Het is inmiddels half drie en hoog tijd om met de lunch extra energie naar binnen te slaan. De herberg zit stampvol natte pelgrims die schuilen voor de regen en zich proberen te warmen aan een kop koffie. De dampige sfeer in de herberg is verre van opgetogen. Ik schuif aan een lange tafel aan en ga naast een oudere pelgrim zitten. Hij verzekert me dat Roncesvalles vlakbij is. Zijn opmerking geeft me weer wat moed. Na een uur hijs ik de zware rugzak weer op mijn pijnlijke schouders en trek de drijfmatte poncho aan. Alle spieren in mijn lijf protesteren, maar ik heb geen

keuze. Zo ploeter ik meter voor meter omhoog tot mijn volgende stop bij het standbeeld van de Maagd van Orisson, dat zich op de top van “een col van de eerste categorie” bevindt. Daar vouw ik mijn handen en sluit mijn ogen, terwijl de regen gestaag op mijn poncho tikt. Ik smeeek God dat de tocht van vandaag snel ten einde mag zijn. Een beetje hulp kan ik goed gebruiken bij dit troosteloze begin van mijn pelgrimage. De afdaling gaat over een modderig grindpad en is steil. Ik glij ongelukkig uit en blesseer daarbij mijn rechterknie, die direct hevig steekt. Ook dat nog! Een wandelstok is geen overbodige luxe om verder uitglijden te voorkomen en dus zoek ik een tak in het bos, die als wandelstok kan dienen. Mijn rechterknie steekt nu zo erg dat ik hem nauwelijks nog kan buigen. Net als ik erover denk een potje te gaan huilen, komt Roncesvalles in zicht met een klooster uit het jaar 1132, dat de *Capelle Sancti Spiritus* wordt genoemd. Alleen al voor de naam zou ik hier willen stoppen.

Strompelend leg ik de laatste kilometers af tot de refugio. Het klooster blijkt een enorm pelgrimscomplex te zijn, waar misschien wel zestig pelgrims buiten staan te wachten in de gutsende regen. Ik sluit me gelaten aan in de hoop hier een slaapplek te vinden. Pas om vijf uur worden de eersten van ons naar binnen geroepen. De *hospitalera's*, twee assertieve Spaanse dames, laten ons een formulier invullen, waarop ik de reden van mijn tocht moet opgeven. Ik schrijf dat ik op zoek ben naar mezelf, zoals zovelen. Daarna worden we gedirigeerd naar een immens grote slaapzaal onder een prachtig, middeleeuws gewelf. Er staan drie lange rijen groen geschilderde stapelbedden, waarin ongeveer honderd pelgrims kunnen overnachten. Mannen en vrouwen slapen hier gemengd. Ik zet mijn rugzak tegen het stapelbed dat mij is toegewezen en inspecteer mijn knie, die rood en opgezet is. Misschien valt de blessure mee en wordt de knie niet dikker,

anders kan ik na de eerste dag direct ophouden. Een pelgrim van middelbare leeftijd die in het bed naast me ligt te lezen, geeft me arnicazalf voor de knie. De groenachtige gelei helpt iets en mijn knie doet minder pijn. Daarnaast geeft mijn redder in nood me een desinfectiemiddel voor de open blaar, die ik vandaag heb opgelopen. Mijn voorbereiding thuis had wel iets beter gekund, is de tweede les voor vandaag.

Dan is het tijd om me in de wasruimte met helaas alleen koud water op te frissen en droge kleren aan te trekken. Nog altijd strompelend bezoek ik de oude kapel met prachtige, gebrandschilderde ramen, die naast het klooster ligt. In een sarcofaag die in het midden van de kapel staat, liggen al eeuwenlang de botten van vele pelgrims voor wie de zware tocht naar Roncesvalles het laatste traject van hun leven bleek te zijn. Een niet echt opbeurend beeld aan het begin van de Camino. Om half zeven begint er een pelgrismis in de kapel. De inhoud van de preek gaat aan mij voorbij door de snelheid waarmee de voorganger spreekt. Toch is het een fijn gevoel om met al deze pelgrims, ieder met hun eigen achtergrond, nationaliteit, leeftijd en idealen, de pelgrims-zegen te ontvangen.

Na de mis staat er in de eetzaal een maaltijd klaar voor omgerekend drie gulden. Aan lange, houten tafels eet ik met de vele pelgrims en laat de maaltijd me goed smaken. In mijn knie voel ik nog altijd een zeurende pijn, zodat mijn humeur niet boven het nulpunt komt. Verschillende malen probeert een pelgrim een gesprek met mij aan te knopen, maar even zo vaak ga ik er niet op in. Na deze vermoeiende dag staat mijn hoofd niet naar een diepgaande conversatie en luister ik liever naar de verhalen van anderen. Aan de gesprekken om mij heen merk ik dat er onder pelgrims een soort wedstrijd wordt gehouden over de vraag wie de lichtste rugzak heeft. Deze discussie zet mij aan het denken. Met mijn volle bepak-

king en de geblesseerde knie ga ik mijn Camino niet volbrengen. Dus besluit ik mijn pijnlijke schouders en knie geen dag langer met mijn loodzware rugzak meer te belasten. Morgenochtend vindt er een rigoureuze saneringsslag in mijn rugzak plaats.

Om tien uur wordt iedereen geacht naar bed te gaan, maar het slapen blijkt na een dag regen geen pretje te zijn. In de slaapzaal hangt de geur van zweet, zweetsokken en vocht. Met de deken over mijn hoofd getrokken, lig ik boven in het stapelbed vurig te bidden dat de zware stank niet opstijgt. De stank is nog niets vergeleken met de nachtelijke geluiden van mijn zestig medepelgrims. Een paar oudere mannen snurken luidruchtig en iemand laat ongegeneerd een harde wind. Een paar jonge pelgrims komen hoorbaar aangeschoten de zaal op lopen. Voor hen is het drankverbod blijkbaar niet van toepassing. Pas rond half elf gaat het licht automatisch uit, maar ook in het donker kan ik de slaap niet vatten en erger ik me aan het oorverdovende gesnurk. Als dit tot Santiago zo door gaat, is de pelgrimstocht voor mij snel klaar. Hoe had ik zo naïef kunnen zijn? Ik hoor de regen tikken op het raam, maar het slechte weer is van later zorg.

3

Vergeven

Auschwitz, Polen
april 1943

*"Als er een God bestaat voor Auschwitz,
dan is er ook een God na Auschwitz."*

Auschwitz, 9 april 1943

Lief dagboek,

Deze dag heb ik je gevonden. Je viel uit een donkerbruine koffer voor mijn voeten op de grond en ik heb je meegenomen. Je zwarte, hard kartonnen omslag met een potlood erin opgerold en de maagdelijk lege pagina's trokken mij onweerstaanbaar aan. Ik heb voor jou zelfs mijn leven op het spel gezet. Op diefstal staat in het pakhuis de doodstraf. Als we na een dag hard werken teruglopen naar onze barak, worden we steekproefsgewijs onderzocht. Iemand die op diefstal wordt betrapt, wordt net zolang geslagen tot hij er dood bij neervalt. Je laat het wel uit je hoofd om te stelen. Toch heb ik de moed gehad om jou mee te nemen. Verstoep in de band van mijn broek, onder mijn gevangenishemd, glipte ik met je langs de Duitse bewakers. Mijn lichaam trilde. De wereld moet weten wat er hier gebeurt! Ooit smokkel ik dit dagboek het kamp uit, zodat ze ons komen bevrijden als ze lezen wat de Duitsers ons volk aandoen.

Je hebt een belangrijke taak om de wereld te vertellen over de wreedheden van Auschwitz. Iedereen moet worden gearmeerd! Dat is de reden dat ik mijn leven riskeer om verslag te doen van het verschrikkelijke kampleven. Daarnaast wil ik met jou mijn gevoelens delen. Jij luistert geduldig en oordeelt niet. Nu ben ik een beetje de schrijfster, die ik van jongs af aan wilde worden. Altijd hebben verhalen mij aangetrokken.

Door te schilderen met woorden kom ik terecht in de wereld van dromen en fantasieën.

Maar fantasieën en schrijven passen niet in dit vermaledijde kamp. Hier moet ik de hele dag keihard werken om in leven te blijven. Slabakken is er niet bij en tot nu toe heb ik het gered. In Auschwitz moet je niet praten of opvallen. Wie hard werkt zonder op te vallen, blijft het langst in leven. Dat had ik na binnenkomst al snel opgemerkt en het is een van de overlevingswetten van Auschwitz. Ik wil dit werkkamp hoe dan ook levend verlaten, want ik kan het mijn vader en moeder niet aandoen om hier te sterven. Zij zijn waarschijnlijk nog in leven en verschuilen zich ergens in Domburg. Ik wil de kans krijgen om hen beiden te zeggen hoe belangrijk ze voor me zijn.

Met meer dan tweehonderd vrouwen lig ik in barak 4 van het werkkamp Auschwitz. "Arbeit macht frei" staat er boven de ingang van het kamp te lezen, maar er had beter kunnen staan: de dood maakt vrij. Het is weerzinwekkend wat hier gebeurt. De angst probeer ik buiten te houden, want zodra ik de angst de ruimte geef, ben ik verloren in deze hel. Voortdurend hoor ik gehoest en gekuch om me heen. De meeste vrouwen proberen te slapen omdat ze uitgeput zijn van het harde werken in combinatie met het weinige voedsel dat we hier krijgen. Elke nacht zijn er wel een paar vrouwen, die niet meer wakker worden. Ik sta er niet te veel bij stil.

Het dagboek houd ik tegen mijn borst aangeklemd en denk in stilte na. Sarah's dagboek is een verslag van de zwartste bladzijde in onze geschiedenis. Ze beschreef de slechtste kant van de mensheid, maar liet tegelijkertijd door opoffering en vriendschappen ook haar beste kant zien. Ze was aan de ene kant een wijze vrouw, maar ook een dwaas, die door vijandig gebied naar zee liep. Ze inspireerde me met haar geloof, maar tegelijkertijd las ik haar ongeloof tussen de zinnen door. Deze tegenstrijdigheden waren mijn eerste reactie op het dagboek van deze jonge Joodse vrouw, die mijn leven verder zou bepalen.

Het dagboek van Sarah Polak heeft me sinds de bewuste Koninginnedag nooit meer losgelaten. Talloze malen heb ik het herlezen en herkauwd en elke keer ontdekte ik een nieuwe laag onder haar woorden. Haar dagboek maakte veel vragen in me los. Hoe kunnen kampbewaarders in de kerstnacht het "Stille nacht, heilige nacht" zingen om de volgende dag wederom onschuldige Joden de gaskamer in te drijven? Hoe kun je met zoveel bloed aan je handen nog je kind naar bed brengen of de liefde met je vrouw bedrijven? Het zijn vragen die mij jarenlang bezighouden en waar ik niet uitkom. De mens is toch meer dan een instinctief dier. Maar misschien is de beschavingslaag zo dun dat de geschiedenis van Auschwitz zich ook in onze tijd kan herhalen. Deze gedachte

benauwt me en ik maak me zorgen over de tegenstellingen in de huidige wereld.

Aan de andere kant heeft Sarah's dagboek mijn visie over het leven milder gemaakt. Wat betekenen mijn problemen in vergelijking met wat zij heeft meegemaakt? Als zij de Duitsers in het kamp Auschwitz kan vergeven, waarom zou ik me dan nog druk maken om futiliteiten? Zo kwam Sarah Polak in mijn leven en liet ze me nooit meer los. Als een beschermengel was ze om me heen, dag en nacht. Ze was erbij toen ik op mijn drieëndertigste jaar trouwde met Peter. Het was de meest gelukkige dag in mijn leven, waar mijn moeder, Paula en veel vrienden bij aanwezig waren. Mijn vader was met zijn ziel op deze heugelijke dag aanwezig; ik voelde hem in het stadhuis van Amsterdam, in de Westerkerk en in de Jordaan waar het feest tot in de kleine uurtjes doorging. Onze huwelijksreis ging naar Florence, waar we onderdoken in de overblijfselen van de renaissance. De gebouwen waren indrukwekkend en ademden de sfeer van vijfhonderd jaar geleden uit. Het was de meest gelukkige periode en ik was zielsgelukkig met mijn liefdevolle, kersverse echtgenoot. Het leek alsof ik in Italië daadwerkelijk de hemel op aarde had gevonden!

Helaas was niet alleen het geluk mijn deel. Onze allergrootste wens was om kinderen te krijgen. Meer dan tien jaar hebben we alles op alles gezet om een gezin te stichten, maar God had blijkbaar andere plannen. Zelfs in het ziekenhuis, met alle moderne, medische wetenschap, konden ze ons niet helpen. Kinderen zijn ons niet gegund, wat me meer dan verdrietig maakt en een zwarte schaduw over mijn leven en ons huwelijk werpt. Na mijn veertigste verjaardag hebben we onze kindervens opgegeven en heb ik een periode van een zware depressie meegemaakt. Door mijn verdriet in een roman te verwerken, ben ik er uiteindelijk zonder medicijngebruik uit-

gekomen. In de ontelbare uren boven mijn secretaire heb ik geleerd dat het uiten van mijn diepste gevoelens verlichting geeft. Alleen door mijn verdriet hardop te benoemen, kon ik de zware last dragen.

Het schrijfproces is helend voor mijn verdriet geweest en mijn boeken zijn mijn kinderen geworden. Als ik gedisciplineerd over mijn schrijftafel gebogen zit, heb ik het gevoel dat zowel mijn vader als Sarah Polak over mijn schouders meekijken. De verhalen bedenk ik niet, maar ze vallen mij toe. Ik hoef ze alleen uit het universum op te pikken en mezelf dienstbaar op te stellen. Sarah heeft me geholpen voorbij mijn ego te stappen, om me zo in dienst te stellen van het verhaal. Dat is de belangrijkste les die ik als schrijfster heb geleerd. Niet alleen Sarah, ook mijn vader is mijn grote steun en toeverlaat tijdens het ontstaan van mijn romans. Dikwijls blijft mijn blik hangen bij de foto van mijn vader, die tussen de andere familieportretten op de secretaire staat, waar hij mij bemoedigend aankijkt. De foto staat prominent vooraan het rijtje familieleden, zodat mijn vader vrij uitzicht heeft als ik schrijf. Hij heeft nooit anders dan op de foto naar mij gekeken en zijn trotse blik is wat ik me van hem herinner. Ik praat met hem en vraag hem om hulp bij het schrijven. Gek genoeg komt er altijd een antwoord. Het is een morbide psychologisch spel, dat ik zoveel jaar na zijn dood nog altijd met hem speel. Het zijn mijn meest gelukkige uren als ik met mijn schrijfblok en een potlood gebogen zit over mijn werk.

Het schrijverschap heeft er de afgelopen twintig jaar voor gezorgd dat ik meer dan vijftien romans heb geschreven en een vaste kring van lezers heb opgebouwd. Peter heeft met veel passie en inzet zijn eigen uitgeverij uitgebouwd en geeft mijn boeken met zorg uit. Hij is een goede man voor me en ik ben hem dankbaar voor wat hij allemaal voor me doet. reld na te denken. Dat is een belangrijke en waardevolle invulling van

mijn leven. Ik ontvang inzichten uit niet zichtbare werelden en geef ze in begrijpelijke taal door in mijn romans. Zo bied ik mensen troost, liefde en hoop.

Natuurlijk is het niet alleen maar liefde geweest tussen mij en het schrijverschap. Er zijn ook periodes geweest waarin het schrijven nutteloos leek en ik diep ongelukkig was. Het moederschap is zoals de natuur het heeft bedacht en ik was jaloers op al die vrouwen die aan het schoolplein stonden om hun kroost na schooltijd op te vangen. Juist op die momenten verdween de lust om te schrijven en raakte ik met mezelf in de knoop. Wat heeft de mensheid aan fictieve verhalen, beleefd door verzonnen personen? Was ik mijn kostbare tijd hier op aarde niet aan het verdoen en deed ik er nog wel toe, nu ik niet voor nageslacht kon zorgen? Dat waren vragen waar ik jarenlang mee worstelde en die mijn creativiteit blokkeerden. Maar de tijden waarin ik twijfelde aan mezelf, werden afgewisseld met perioden van bezinning, waarin ik de wereld met al haar geheimen probeerde te doorgronden. Ik sliep dan nauwelijks en zocht onvermoeibaar naar inzichten. Ik verslond boeken om uiteindelijk uit te komen bij vragen die de mensheid al eeuwen bezighouden: *bestaat er een God, en zo ja, waar is God dan?* Ik ben er inmiddels van overtuigd dat God geen fysiek wezen is. Hij is geen grijs bebaarde man of Gandalf, die in de hemel achter een hoog bureau zit en alle overledenen op hun daden beoordeelt. De hemel is niet boven ons ergens in het universum te vinden. Als dat zo was geweest, hadden we deze gevonden. Naar mijn mening zoeken we te ver en denken we te ingewikkeld. Door al die studies en al het zoekwerk ben ik er tenslotte achter gekomen dat de hemel in onszelf is te vinden. Met dit inzicht heb ik ontdekt waar het leven echt om gaat: eenheid, liefde en vrede huist in onszelf. In ons huist een innerlijk licht dat zorgt dat we verbonden zijn met alles en iedereen om ons heen. Dat

licht is de echte hemel en maakt ons zowel menselijk als goddelijk. Dit inzicht zorgde, dat de zoektocht die ik begon als zevenjarig meisje tot een oplossing kwam; de hemel zit in mij! De kracht in de mens is daarom het centrale thema in al mijn boeken geworden en is ook de reden dat mijn pennenvruchten zoveel mensen raken. Mensen zoeken naar een uitweg voor de snel veranderende en harde wereld om ons heen. We zijn op zoek naar een Bijbel anno nu om de huidige wereld te kunnen duiden en nieuwe antwoorden te vinden. De ontdekking van de hemel in mezelf heeft mij rust en vrede gebracht en dat is wat ik andere mensen ook gun. Ik voel me tijdens het schrijven als het oog van een orkaan. De wereld verandert met orkaankracht, maar in mij is het stil en rustig.

*"Als je alles zwart-wit ziet,
verliest de wereld zijn kleur."*

DE VIERDE DIMENSIE

TOEVAL BESTAAT NIET

Na het lezen van deze roman
is de kink op je leven nooit meer hetzelfde

HANS PETER KIEHL